

УДК 811.111'367:81'22 : 82-1(73)

СИНТАКСИЧНИЙ ПРОСТІР АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ У КОГНІТИВНОМУ ВИСВІТЛЕННІ

Олімська А. К.

Херсонський державний університет

У статті систематизовано наукові погляди на вивчення синтаксичного простору художніх текстів й обґрунтовано необхідність дослідження синтаксичного простору американських віршованих текстів у ракурсі лінгвокогнітивного підходу. Доведено, що такий підхід уможливує виявлення засобів синтаксичної організації поетичних текстів, які визначають жанрову своєрідність американської поезії та відображають глибинні зрушення в сучасному американському художньому світобаченні.

Ключові слова: синтаксична конструкція, синтаксичний простір, синтаксична організація.

Олимская А. К. Синтаксическое пространство американских поэтических текстов в когнитивном освещении. В статье систематизированы научные взгляды на синтаксическое пространство художественных текстов и обосновывается необходимость исследования синтаксического пространства американских стихотворных текстов в ракурсе лингвокогнитивного подхода. Доказано, что такой подход позволяет выявить средства синтаксической организации поэтических текстов, которые определяют жанровое своеобразие американской поэзии и отображают глубинные сдвиги в современном американском художественном мировидении.

Ключевые слова: синтаксическая конструкция, синтаксическое пространство, синтаксическая организация.

Olymskaya A. K. Syntactic Space of American Poetic Texts in a Cognitive Perspective. This article presents an analytical overview of scientific views on syntactic arrangement of poetic texts. It is claimed that studying the syntactic space of poetical texts in a cognitive perspective will ensure the explication of the ways and means of its formation and explanation of the factors that determine the genre peculiarities of American poetry.

Key words: syntactic construction, syntactic space, syntactic arrangement.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Вагому роль в оновленні сучасного американського поетичного мовлення відіграв синтаксис, завдяки здатності синтаксичних одиниць об'єктивувати зв'язки й відношення між фрагментами навколишнього світу. На місце шаблонного, "монотонного" синтаксису, нездатного передати специфіку нового художнього світосприйняття, приходять пластичний і рухливий, який відкликається на будь-які імпульси творчої уяви митців [20, 14]. Це стало поштовхом у сучасних поетичних студіях до вивчення синтаксису віршованого мовлення.

Дослідження синтаксичної будови американських віршованих текстів у когнітивно-синтаксичному аспекті є **актуальним**, оскільки уможливує з'ясування механізмів формування елементів поетичного синтаксису як засобів естетичної об'єктивації пізнавальної діяльності людини одиницями мови й мовлення. Звернення до когнітивного аспекту є важливим у плані подальшого вивчення синтаксису віршованого тексту за допомогою поєднання поняттєво-термінологічного апарату когнітивно-дискурсивної парадигми та більш традиційних лінгвістичних напрямів, лінгвістики та стилістики тексту зокрема.

Об'єктом нашого дослідження виступає синтаксичний простір американських поетичних текстів. **Предметом** є засоби оформлення синтаксичного простору американських поетичних текстів. **Мета** дослідження – визначити когнітивні чинники організації синтаксичного простору текстів англomовного поетичного дискурсу.

Сформульована мета передбачає вирішення таких **завдань**: 1) узагальнити наукові погляди на зміст поняття “синтаксичний простір” у віршованому мовленні; 2) обґрунтувати необхідність вивчення синтаксичного простору сучасних американських віршів у когнітивному аспекті; 3) визначити складники синтаксичного простору текстів американської поезії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналітичний огляд наукових розвідок з проблеми вивчення синтаксичного простору поетичних текстів дозволив виокремити різні підходи до її розв'язання.

1. Формальна поетика. У контексті формальної поезики синтаксичний простір постає як закономірне чергування віршованих рядків, які характеризуються єдністю та щільністю зв'язків (Жирмунський В. М., Тинянов Ю. М., Томашевський Б. В., Шкловський В. Б., Якобсон Р. Й. [16; 38; 37; 41; 42]). Основною синтаксичною одиницею поетичного тексту з позицій формальної поезики визнається художній прийом, який може реалізуватись як в окремих реченнях, так і охоплювати поетичний текст у цілому. Окреслення кола художніх прийомів як знаряддя художнього вираження й досягнення певних поетичних ефектів уможлиблює визначення інструменталістської спрямованості дослідження синтаксису у формальній школі.

2. Структурно-семіотична поетика. У структурно-семіотичній поезиці художній текст визначається як складна художньо-естетична система, аранжування синтаксичного простору якого взаємодіє з семантикою твору (Гаспаров Б. М., Лотман Ю. М., Ц. Тодоров, Якобсон Р. Й. [11; 21; 36; 42]). Основними одиницями синтаксичного рівня поетичного тексту визнаються слово, словосполучення та речення. Останні є не лише засобом упорядкування вірша, але й носіями значення, частковими знаками, які повністю розкривають свою смислову спроможність у контексті художнього твору [27, 282–283, 334].

3. Лінгвопоетика. У річищі лінгвопоетики розрив синтаксичних зв'язків наприкінці рядків виступає чинником ритміко-синтаксичного та семантичного зсувів (Арнольд І. В., Гаспаров М. Л., Кухаренко В. А., Москвін В. П., Неборсіна Н. П., Тимофєєв Л. І., Степанов О. Г., Степанюк Ю. В., Тарлінська М. Г., Туранська Т. І. [3; 12; 20; 26; 28; 35]). Вивчення синтаксису з позицій цього напряму передусім спрямовано на аналіз речення як елементарної одиниці тексту, яка може складатись з “актантів” (активних або пасивних) та предикатів (атрибутивних, які виражені прикметниками, іменниками або дієслівними предикатами) [36, 84–88]. Суттєвим внеском у дослідження синтаксичного рівня стало розмежування загальнономовних та власне віршових законів, запропоноване представниками московсько-тартуської семіотичної школи. Тоді як перша група закономірностей асоціюється з правилами упорядкування одиниць на усіх мовних рівнях (фонетичному, лексичному, граматичному й синтаксичному), до другої належать специфічні обмеження, які виникають унаслідок існування певної віршової структури (рими, метра, ритму, ідеї та композиції твору) [21, 45–46]. Останні зумовлюють переструктурацію мовних ярусів відповідно до правил віршованого мовлення і на синтаксичному рівні найбільш яскраво простежуються у незвичних синтаксичних членуваннях (наприклад, анжамбеман, порушення порядку слів, відступ, пробіл). Головним фактором, що спричиняє появу додаткових виражальних і смислових нюансів, вважається здатність синтаксичних конструкцій “співставлятися й протиставлятися” у структурі поетичного тексту [21, 47, 49], що здійснюється шляхом вживання різноманітних повторів, паралелізму, антитези, зміни порядку слів тощо [34, 26].

4. Лінгвосинергетика. У руслі лінгвосинергетики увагу дослідників сфокусовано на внутрішньо- та зовнішньосистемних властивостях художніх текстів, на позиційному аналізі елементів структури поетичного та прозового текстів, зокрема на виявленні гармонійних центрів як сильних позицій вірша (Арнольд І. В., Болдирєва Е. Т., Буданов В. Г., Черемісіна Н. В. [3;

б; 39]), а також на внутрішньосистемних відношеннях між одиницями, які координуються й самоорганізуються між собою (Корбут О. Ю., Піхтовнікова Л. С., Черемісіна Н. В. [18; 29; 39]), на виявленні точок відхилення у структурі тексту (біфуркацій, репелерів, флуктуацій), притягування (атракторів) та самоподібних новоутворень, фракталів (Белоусов К. І., Буданов В. Г., Герман І. А., Моїсеєва І. Ю., Москальчук Г. Г. та ін. [4; 9; 13; 24; 25]). Результати досліджень дали поштовх до розроблення лінгвістичних студій, присвячених аналізу ритміко-синтаксичної організації поетичного мовлення у річищі нової синергетичної парадигми лінгвістики (Белехова Л. І., Москальчук Г. Г., Піщальнікова В. А., Стрільчук А. В., Шевельова-Гаркуша Н. В. [5; 25; 34; 40]).

5. Когнітивна поетика. Дослідження синтаксичних засобів поетичного тексту в царині когнітивної поетики ґрунтується на положеннях стрижневих галузей когнітивної лінгвістики: когнітивної семантики та когнітивної граматики. Спільним для різних відгалужень когнітивної граматики є заперечення ідеї автономності синтаксичних елементів від їх семантичного наповнення. У ролі основної синтаксичної одиниці виступає *синтаксична конструкція*: словосполучення або речення як двостороннє утворення, що інкорпорує значення й формальні засоби його вираження [44, 497–498; 45, 83–84, 47, 409]. Призначенням синтаксичної конструкції визнається структурація й символізація семантичного змісту [45, 11–12].

У руслі *когнітивно-дискурсивної* парадигми вивчення англійського поетичного тексту здійснюється з урахуванням різних його аспектів. Так сплеск наукового інтересу до теорії концептуальної метафори і концептуальної інтеграції стимулював вивчення образності поетичних текстів у когнітивному аспекті. Розв'язання таких завдань уможливило виокремлення деяких когнітивних напрямів: лінгвокогнітивного та когнітивно-семіотичного.

У лінгвокогнітивному аспекті визначено образний простір американської поезії (Белехова Л. І. [5]), виявлена типологія поетичних образів в англійських поетичних дискурсах (Белехова Л. І., Маріна О. С., Маляренко І. О. [5; 22; 23]), реконструйовано імплікативний та паремійний простори американської поезії ХХ століття (Проценко О. О., Гулідова І. С. [15; 31]). У свою чергу, когнітивно-семіотичний аспект уможливив визначення словесно-поетичного образу-символу та виокремлення його типів (Горчак Т. Ю. [14]).

Виклад основного матеріалу. Якщо образний простір висвітлено в усіх аспектах, синтаксичний простір американських поетичних текстів не набув системного вивчення. У сучасній когнітивній лінгвістиці є окремі розвідки з вивчення ритміко-синтаксичної організації англійських віршованих текстів у *лінгвосинергетичному аспекті* (А. В. Стрільчук, Н. В. Шевельова-Гаркуша [34; 40]), досліджено способи і засоби синтаксичної організації американських та афро-американських поетичних текстів у *лінгвокультурному та лінгвокогнітивному аспектах* (Стрільчук А. В., Воробей Н. В. [34; 10]), з'ясовано особливості функціонування окремих синтаксичних конструкцій (імперативних, питальних) в американській поезії у *когнітивно-прагматичному аспекті* (Заболотська О. В., Алфьорова Н. С. [2; 17]).

Так Стрільчук А. В. визначає *синтаксичний простір* поетичного тексту як одиницю макросинтаксису, синергетично-семіотичну систему, якій притаманна самоорганізація, тобто узгоджена взаємодія синтаксичних конструкцій, яка здійснюється без впливу зовнішнього фактора і зумовлена властивостями, закладеними у синтаксичному просторі поетичного тексту як такому [34, 84]. Передумовами самоорганізації визначено складність, цілісність, нелінійність та дисипативність синтаксичного простору поетичного тексту [там само]. Натомість одиницею мікросинтаксису виступає *синтаксична конструкція* – двостороннє когнітивно-семіотичне утворення, яке інкорпорує позначувальне (синтаксичну форму) й позначуване (значення). У своєму дослідженні Стрільчук А. В. доходить висновку, що у ролі синтаксичної конструкції можуть виступати словосполучення або прості речення, мінімальні за своїм складом, та комбіновані конструкції на зразок складних речень з різними видами синтаксичного зв'язку, дієприкметниковими зворотами тощо. Формування синтаксичних конструкцій поетичного тексту здійснюється в три етапи: *перцепція* і *концептуалізація*, у ході яких формується *позначуване*, і

семіотизація, під час якої значення семіотично репрезентується у формі синтаксичної конструкції поетичного тексту [34, 84].

Попри те, що підвалини синтезованого вивчення поетичного тексту були закладені ще традиційними лінгвістичними школами, які вивчали його крізь призму граматичних структур і категорій, лінгвістична наука й дотепер не має досвіду інтегративного опису синтаксичного простору у контексті його формування у різножанрових віршованих текстах сучасної американської поезії.

Види і типи синтаксичних зв'язків у віршованому тексті. У контексті нашої наукової розвідки *синтаксичний простір* поетичного тексту постає як когнітивно-семантичний конструкт, що інкорпорує види і типи синтаксичних зв'язків у віршованому тексті. В основу роботи покладено припущення про те, що вивчення видів і типів, способів та засобів аранжування синтаксичного простору американських поетичних текстів уможливить пояснення жанрової своєрідності у лінгвістичному ключі. Когнітивно-синтаксичний аналіз дозволить виявити різні види і типи синтаксичних зв'язків. Під *видом* синтаксичного зв'язку розуміємо формальне вираження зв'язку між синтаксичними конструкціями (номінативними, дієслівними, герундіальними тощо), яке позначено у поетичному тексті різними сполучниками. *Тип* синтаксичного зв'язку тлумачимо як когезійну модель, що лежить в основі синтаксичних конструкцій у текстах різних жанрів американської поезії.

У низці сучасних лінгвістичних праць існує термінологічна плутанина понять “речення”, “висловлення” і “синтаксична конструкція”. Речення є синтаксичною одиницею, що виражає певну думку, має інтонаційну та смислово завершеність і служить для спілкування. Речення як багатоаспектна одиниця, виділення якої базується на таких ознаках, які репрезентують його структурно-семантичну єдність, як-от: самостійність функціонування, предикативність, інтонаційна оформленість та смислова завершеність, граматична організованість. Утворюючи речення, слова й словосполучення об'єднуються синтаксичними відношеннями й виражають думку, тобто якість повідомлення про предмети і явища дійсності. У реченні виражається ставлення мовця до фактів дійсності з погляду ствердження, заперечення, непевності, вірогідності, невірогідності. За будовою речення бувають прості й складні, за емоційним забарвленням – окличні й неокличні, за метою висловлювання – розповідні, питальні й спонукальні, за наявністю головних членів прості речення поділяють на односкладні й двоскладні, за наявністю другорядних членів – поширені й непоширені, за наявністю ускладнюючих компонентів – ускладнені й неускладнені, за наявністю чи відсутністю необхідних членів речення – повні й неповні. Речення є одиницею мови [8, 395].

На відміну від речення висловлення є одиницею мовлення; конкретною реалізацією в ситуації мовлення речення [32, 62]. Висловлення виступає формою виразу думок і формою виразу знання, воно має певний зміст і, відповідно, може бути істинним або хибним. Це форма мислення, за допомогою якої дещо стверджується чи заперечується про клас емпіричних або абстрактних об'єктів, виявляється відношення між об'єктами думок, фіксується наявність чи відсутність властивостей у класу предметів або елементів певного класу. Формою мовної реалізації висловлювання слугує речення, але не кожне речення виражає висловлювання (наприклад, оголошення, обіцянки, вибачення, клятви, поради тощо) [33, 40].

Межі речення і висловлення можуть не збігатися. Одна граматична структура може членуватися на окремі повідомлення. Таке явище називається парцеляцією. Висловлення може й не мати форми речення, що має місце в діалогічних репліках, коли вони складаються лише з вигуків і виступають ситуативно мотивованими і закріпленими [8, 90].

У традиційному мовознавстві синтаксична конструкція – це будь-яке синтаксичне утворення (імперативне, номінативне, дієслівне тощо). У термінах ж конструкційної граматики під синтаксичною конструкцією розуміють єдність форми та значення, функції [43]. Відтак *синтаксичний простір* виступає системою взаємодії різних синтаксичних конструкцій,

об'єднаних різними способами і засобами вираження синтаксичних зв'язків і характеру відношення між ними.

Вивчення тих чи інших граматичних явищ у когнітивному аранжуванні є неможливим без семантики, а розгляд семантики – без звернення до світу та знань людини, а також до таких феноменів, як мислення, сприйняття, увага, пам'ять, адже “те, що можна сказати, обмежує і організує те, що можна мислити” [7, 111].

Розглянемо особливості синтаксичного оформлення лише декількох фрагментів віршів, що належать до американської поезії блюзу та джазу.

В американській поезії блюзу синтаксичні конструкції, що місять протиставний вид зв'язку, імплікують концепти ТЕРПИМІСТЬ, ЦІЛЕСПРЯМОВАНІСТЬ, НАТХНЕННЯ, ПРОТИСТОЯННЯ тощо. Проаналізуємо засоби аранжування синтаксичної конструкції, що містить концепт ЦІЛЕСПРЯМОВАНІСТЬ, у фрагменті вірша Л. Хьюза “Mother to Son” (Hughes SP, 187):

*Well, son, I'll tell you:
Life for me ain't been no crystal stair.
It's had tacks in it,
And splinters,
And boards torn up,
And places with no carpet on the floor –
Bare.
But all the time
I've been a-climbin' on,
And reachin' landin's,
And turnin' corners,
And sometimes goin' in the dark
Where there ain't been no light.*

У наведеному вірші синтаксичний простір “*It's had tacks in it,/ And splinters,/ And boards torn up,/ And places with no carpet on the floor –/ Bare./ **But** all the time / I've been a-climbin' on,/ And reachin' landin's,/ And turnin' corners,/ And sometimes goin' in the dark / Where there ain't been no light.*” побудовано на основі простого і складнопідрядного речень із протиставним видом зв'язку (but). Сполучник *but*, який в англійській граматиці є протиставним зі значенням “але”, “проте”, набуває у поетичному фрагменті семантику “все ж таки”, “тим паче”. Складнопідрядне речення розірвано на дві частини шляхом лінгвостилістичного засобу парцеляції. Така операція здійснена для посилення впливу змісту тексту на свідомість читача, а саме: акцентування поета на тяжкій долі афро-американського етносу. У прикладі, що розглядається, наявна конвергенція різних стилістичних прийомів і засобів. Так, алітерація (*tacks, splinters, boards, places, Bare, But*) та анафора (*And splinters,/ And boards torn up,/ And places with no carpet on the floor*) сприяють утворенню когезійної моделі *глісáндо* (від іт. *glissando*, фр. *glisser* – ковзати, сковзати, линути, плисти [СИМТ, 66]), яка передбачає плавний перехід від одного звуку до іншого, що надає твору колористичний ефект [МСГ, 244]. Термін “глісáндо” був уведений в обіг сучасної лінгвопоетики Воробей Н. В., ґрунтуючись на результатах комплексного аналізу ритміко-синтаксичної організації афро-американських віршованих текстів [10, 126]. Стосовно наведеного поетичного фрагменту тип синтаксичного зв'язку “глісáндо” характеризується зв'язністю синтаксичних конструкцій, що виражено копулятивним і протиставним видами зв'язку у єдності із сполучниковим анафоричним повтором, націлених на створення ефекту поступової напруженості (стилістичний прийом градації), та відокремлення додатку (*Bare*) у протиставленні сполучникові *But*, що досягнуто шляхом парцеляції цих номінативних одиниць. В англійській фонетиці приголосний *b* є вибуховим, дзвінким. Послідовний подвійний повтор приголосного *b* створює ефект очуднення шляхом висунення двох номінативних одиниць у висловленні, що розірвано.

Розрив висловлення шляхом парцеляції і анжамбеману створює паузу під час читання (пізнання змісту повідомлення читачем) і викликає у його свідомості розуміння того, що темношкірий етнос змальовано як знедолений. Це виражено ключовою одиницею *Bare* – голий, пустий, однак повний сили для подальшої боротьби (*But*). Отже, у наведеному вище прикладі протиставний сполучник *But* вжито на початку поетичного рядка і речення, на наш погляд, для акцентування головного смислу фрагменту вірша: *темношкіра людина живе у злиднях, але це лише спонукає її на подальшу боротьбу за своє місце в американському суспільстві*. Номінативні одиниці *Bare*, *But* як найсильніші за впливом на читача у тексті та фонетичними характеристиками, виступають ключовими одиницями у фрагменті вірша виділені графічно, фонетично і синтаксично. Спосіб синтаксичного аранжування фрагменту тексту визначаємо все ж таки як лінійний, оскільки для проаналізованого прикладу характерні плавність та наявність синдетичних зв'язків.

Тексти ж американської поезії джазу є великі за обсягом і характеризуються відсутністю пунктуації, що викликає труднощі у виокремленні синтаксичних одиниць, тому у статті наведемо лише фрагмент американської поезії джазу W. Watling “A Plea for Workmen’s Compensation”, що викликав науковий інтерес (ЖРА, 230):

may be
charlie mingus has it
and children are born
with deep eyes
and grow up
and die
knowing nothing
feeling little
but pain
and it continues
all go their ways
all ways the same
without change
birth
death
and in between
little but
deep wondering eyes
and pain

У цьому поетичному фрагменті двічі вжито протиставний сполучник *but*, який виконує дві різні функції. У першій частині фрагменту поетичного тексту сполучник *but* відокремлюється від синтаксичної конструкції шляхом графічного стилістичного прийому екстраінтервалізації як доміантного поетичного прийому в поезії джазу (*extra spacing* – зайвий пропуск між словами у тексті), що імплікує довгу паузу, тишу, спокій у свідомості читача і слугує вирівнюванню дихання між фразами, та анжамбеману, котрий акцентує увагу читача на лексичній одиниці *pain* – біль. У наведеному фрагменті анафоричний повтор копулятивного сполучника *and* задає розмірний, плинний ритм тексту, який руйнується анжамбеманом та екстраінтервалізацією протиставного сполучника, що націлено на створення ефекту імпровізації ритмів у текстах поезії джазу загалом. Вживання сполучника *but* наприкінці фрагменту “*and in between / little but / deep wondering eyes / and pain*” має м’якший характер. На нашу думку, способом синтаксичного аранжування наведеного вище прикладу є саме просторово-лінійний, що увиразнилося у комбінації графічних та синтаксичних засобів висунення одиниць у тексті.

Наведена вище інтерпретація фрагментів з американської поезії блюзу та джазу, що містять протиставні сполучники, виявила їхні різні функції у синтаксичному оформленні віршів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті здійснення аналітичного огляду наукових розвідок, присвячених вивченню синтаксичного простору поетичних текстів, доходимо таких висновків: 1) сучасній лінгвістичній науковій парадигмі бракує інтегративного опису синтаксичного простору в аспекті його формування у різножанрових віршованих текстах сучасної американської поезії; 2) синтаксичний простір поетичних текстів постає когнітивно-семантичним конструктом, що інкорпорує принципи, способи та засоби аранжування різних видів синтаксичних конструкцій у віршованих текстах; 3) способами аранжування синтаксичного простору поетичного тексту виступають стилістичні прийоми парцеляції, анжабеману, анафоричного повтору та градації, а до засобів відносимо типи й види синтаксичних зв'язків, виражені протиставними, копулятивними, причинно-наслідковими сполучниками, а також асиндетично; 4) види і типи синтаксичних зв'язків у текстах американської поезії є критерієм для розмежування різних жанрів поетичного мовлення.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у визначенні особливостей аранжування синтаксичного простору поетичних текстів модернізму і постмодернізму шляхом виявлення спільних і відмінних видів і типів синтаксичних зв'язків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адмони В. Г. Грамматический строй как система построения и общая теория грамматики / В. Г. Адмони. – Л. : Наука, 1988. – 240 с.
2. Алфьорова Н. С. Функціонування питальних речень у сучасних американських поетичних текстах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Н. С. Алфьорова. – Херсон, 2012. – 21 с.
3. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык / И. В. Арнольд. – М. : Флинта, Наука, 2002. – 384 с.
4. Белоусов К. И. Синергетика текста: от структуры к форме / К. И. Белоусов. – М. : КД “ЛИБРОКОМ”, 2008. – 248 с.
5. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Белехова Лариса Іванівна. – К., 2002. – 516 с.
6. Болдырева Э. Т. Языковое наполнение структуры русского и английского текстов в лингвосинергетическом аспекте [Текст] / Э. Т. Болдырева // Вестник Оренбургского государственного университета, 2007. – № 11. – С. 89–94.
7. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1974. – 447 с.
8. Большой энциклопедический словарь. Языкознание / под. ред. В. Н. Ярцевой. – М. : Научное изд-во “Большая Российская энциклопедия”, 1998. – 685 с.
9. Будагов В. Г. Методология и принципы синергетики / В. Г. Будагов // Філософія освіти. – 2006. – № 1(3). – С. 143–173.
10. Воробей Н. В. Етнокультурна картина світу: лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Воробей Надія Володимирівна. – Херсон, 2011. – 260 с.
11. Гаспаров Б. М. Поэтический язык Пушкина как факт истории русского литературного языка / Б. М. Гаспаров. – СПб. : Гуманитарное агенство “Академический проект”, 1999. – 401 с.
12. Гаспаров М. Л. Избранные труды / М. Л. Гаспаров. – М. : Языки славянской культуры, 2012. – Т. 4: Лингвистика стиха. Анализ и интерпретации. – 720 с.
13. Герман И. А. Лингвосинергетика : монографія / И. А. Герман. – Барнаул : Изд-во Алтайской академии экономики и права, 2000. – 168 с.
14. Горчак Т. Ю. Словесный образ-символ в американській поезії ХХ століття: когнітивно-семіотичний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Горчак Тетяна Юрійвна. – К., 2008. – 213 с.
15. Гулідова І. С. Паремійний простір американської поезії ХХ століття: лінгвокогнітивний і прагмалінгвістичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / І. С. Гулідова / КНЛУ. – К., 2008. – 20 с.
16. Жирмунский В. М. Теория стиха / В. М. Жирмунский. – Л. : СПбГУ, 1975. – 664 с.
17. Заболотська О. В. Імперативні синтаксичні конструкції в англomовному поетичному дискурсі: когнітивно-прагматичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / О. В. Заболотська. – Херсон, 2012. – 20 с.
18. Корбут А. Ю. Текстосимметрика : монографія / А. Ю. Корбут. – Иркутск : Иркут. гос. пед. ун-т, 2004. – 200 с.
19. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – М. : МГУ, 1996. – 245 с.
20. Кухаренко В. А. Интерпретация текста / В. А. Кухаренко. – Л. : Просвещение, 1979. – 327 с.
21. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Ю. М. Лотман. Об искусстве. – СПб. : “Искусство – СПб”, 1998. – С. 14–285.

22. Маляренко І. О. Етнореалії в австралійських поетичних текстах: лінгвокультурний і лінгвокогнітивний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / І. О. Маляренко. – Херсон, 2012. – 20 с.
23. Маріна О. С. Контрастивні тропи і фігури в американській поезії модернізму: лінгвокогнітивний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Маріна Олена Сергіївна. – К., 2004. – 204 с.
24. Моисеева И. Ю. Синергетическая модель текстообразования : автореф. дисс. ... д-ра. филол. наук: 10.02.19 – Теория языка / И. Ю. Моисеева. – Челябинск, 2007. – 38 с.
25. Москальчук Г. Г. Структура текста как синергетический процесс / Г. Г. Москальчук. – 2-е изд. – М. : Едиториал УРСС, 2010. – 296 с. – (Синергетика в гуманитарных науках).
26. Москвин В. П. Теоретические основы стиховедения : монография / В. П. Москвин. – М. : Книжный дом "Либроком", 2009. – 323 с.
27. Мукаржовский Я. Исследования по эстетике и теории искусства / Я. Мукаржовский. – М. : Искусство, 1994. – 606 с.
28. Неборсина Н. П. Синтаксис стихотворной речи как предмет лингвопоэтического исследования (на материале английской и американской поэзии XVI–XX вв.) : дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.04 / Неборсина Наталья Павловна; Московский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. – М., 1997. – 356 с.
29. Пихтовникова Л. С. Лингвосинергетика: основы и очерк направлений / Л. С. Пихтовникова. – Харьков : Харьковский нац. ун-т им. В.Н. Каразина, 2012. – 179 с.
30. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові : монографія / А. М. Приходько. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 293 с.
31. Проценко О. О. Імплікативний простір американської поезії ХХ століття: лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / О. О. Проценко. – Х., 2010. – 20 с.
32. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
33. Рузавин Г. И. Логика и аргументация / Г. И. Рузавин. – М. : Изд. объедин. "ЮНИТИ", 1997. – 351 с.
34. Стрільчук А. В. Синтаксична організація текстів сучасної американської поезії: когнітивно-семіотичний та синергетичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Стрільчук Антоніна Вікторівна. – К., 2008. – 242 с.
35. Тимофеев Л. И. Очерки теории и истории русского стиха : монография / Л. И. Тимофеев. – М. : ГИХЛ, 1958. – 417 с.
36. Тодоров Ц. Поэтика [Электронный ресурс] / Ц. Тодоров // Структурализм: "за" и "против" (сб. статей). – М. : Изд. "Прогресс", 1975. – Режим доступа : http://zar-literature.ucoz.ru/magistratura/todorov_c-poehtika.pdf.
37. Томашевский Б. В. Стилистика / Б. В. Томашевский. – 2-е изд., испр. и доп. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1983. – 288 с.
38. Тынянов Ю. Н. Литературная эволюция. Избранные труды / Ю. Н. Тынянов. – М. : Аграф, 2002. – 496 с.
39. Черемисина Н. В. О гармонии композиции художественного целого (Трагедия Пушкина "Моцарт и Сальери") // Язык и композиция художественного текста. – М., 1983. – С. 7–33.
40. Шевельова-Гаркуша Н. В. Ритміко-синтаксична організація віршованого мовлення : лінгвостилістичний та лінгвосинергетичний аспекти (на матеріалі американських поетичних текстів ХХ–ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Н. В. Шевельова-Гаркуша. – Херсон, 2013. – 20 с.
41. Шкловский В. Б. Избранное. В 2-х т. / В. Б. Шкловский. – М. : Художественная литература, 1983. – Т. 1. Повести о прозе. Размышления и разборы– 642 с.
42. Якобсон Р. Работы по поэтике : переводы / Р. Якобсон ; сост. и общ. ред. М. Л. Гаспарова. – М. : Прогресс, 1987. – 464 с. – (Языковеды мира).
43. Goldberg A. E. Constructions: a new theoretical approach to language [Электронный ресурс] / A. E. Goldberg // Trends in Cognitive Sciences. – May 2003. – Vol. 5. – № 3. – Режим доступа : <http://www.princeton.edu/~paideia/Old%20Documents/goldberg-tics.pdf>.
44. Lakoff G. Johnson M. Philosophy in the Flesh: the Embodied Mind & its Challenge to Western Thought / G. Lakoff, M. Johnson. – New York : Basic Books, 1999. – 640 p.
45. Langacker R. The Foundations of Cognitive Grammar: Volume I: Theoretical Prerequisites / R. Langacker. – Stanford : Stanford University Press, 1999. – 540 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

46. Hughes – Selected Poems of Langston Hughes. – [1st Vintage classics ed.]. – New York : Vintage Books, a division of Random House, Inc., 1990. – 297 p.
47. JPA – The Jazz Poetry Anthology / [ed. by S. Feinstein, Y. Komunyakaa]. – Bloomington and Indianapolis : Indiana University Press, 1991. – 320 p.